

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ OLAĞANÜSTÜ
GENEL KURULU
İSTANBUL

EKONOMİK VE MALİ YASALAR KOMİSYONU

TBB. Olağanüstü Genel
Kurulu 17-18-19 / Haziran / 1977
Günü İstanbul Belediye Sarayı
Konferans Salonunda toplanan
çerçeve komisyonları oluşturulmuştur.
Bu Rapolar Genel Kurul Komisyonları
tarafından hazırlanmış raporlar kapsamı-
ndadır.

KOMİSYON ÜYELERİ

BAŞKAN : Av. Ziya Bilge
Sözcü : Av. İlhan Kutay
Üye : Av. Şükrü Akmansoy
Üye : Av. Hürşit Kangal
Üye : Av. Suat Yılmaz Yalın

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI

EKONOMİK VE MALİ
YASALAR KOMİSYONU

- RAPORU -

Ziya Dilge (Adana), İlhan Kutay (Ankara), Şükrü Akmansoy (Bursa), Murşit Kangal (Balıkesir), Suat Yılmaz Yalın (Kocaeli)'den oluşan Komisyonumuz 17.6.1977 günü İstanbul Barosunda kendisine ayrılan yerde toplanmış, yapılan iş bölümü sonucu Ziya Dilge Başkanlığa, İlhan Kutay sözcülüğe seçilerek çalışmalarına başlamıştır.

Giriş :

Anayasamızın 2 nci maddesinde "İnsan haklarına ve Bağlan-gıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sos-yal hukuk Devleti" olarak nitelikleri saptanan Türkiye Cumhuriyeti, 41 nci madde ile "İktisadi ve sosyal hayatı, adalete, tam çalışma esa-sına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviye-si saptanması amacıyla düzenlenmeyi" üstlenmiş bulunmaktadır.

Anayasamızın Devlete yüklediği bu görev, diğer görevler-den önde gelen ve toplumsal sorunların çözümünde temel hareket nok-tasını teşkil eden önemli bir fonksiyonu oluşturmaktadır.

Gerçekten, topluma yaşayan bireylerin tamamı "insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesine erişmedikçe, Devletin ka-mu hizmetleri alanında bu esastan uzaklaşan uygulamaları kengersiz-liğe yol açacak ve sosyal devlet ilkeleri ihlal edilmiş olacaktır.

Konu bu açıdan ele alınınca, Devletin iktisadi ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini ancak iktisadi gelişme ile mali kaynakla-rının yeterliği ölçüsünde yerine getirmesi hükümlülüğü bir ölçü veri-leri olarak düşünülemez. Kaldı ki konu sadece parasal kaynaktan ibaret bulunmamakta, bu alanda yasalara hareketlerine girilmesi de ay-nı düzeyde önem taşımaktadır. Ödevlerin yerine getirilmesinde mali kaynakların yetersizliğine dayanılması bu nedenle haklı ve tutarlı olamaz.

Bu noktada önemli olan bir diğer husus, seçimle oluşan çoğunluk gurubunun programına göre politik tercihinin uygun tatbika-ta girişmesinin sınırının saptanmasıdır. Anayasada Devlete yüklenen ödevlerin 41 nci maddedeki çerçeveye içinde yerine getirilmesi de po-litik tercih söz konusu olamaz, zira, ödevlerini ihlaline yol açacak bir tercih Anayasaya ters düşer ve bir yönden onun ihlali sonucunu yaratır.

Komisyonumuz bu temel ilkelerin ışığı altında, ekonomik ve mali konulara ilişkin yasalarda yer alan antidemokratik (hükümler) ile eşitlik ilkesine aykırı olan hükümleri saptamaya çalışmış ve ay-nı ilke doğrultusunda izlenmesi gereken yolu belirtmiştir.

Antidemokratik deyiminin kavram olarak ekonomik ve mali konularda taşıdığı anlam ve kapsam, 41 nci madde çerçevesinde "kamu yararı" nı temel ilke kabul eden bir esas oluşturmaktadır.

1- BANKALAR KANUNU:

T.B.B. Yönetim Kurulunun derleme raporunda da belirtildiği üzere 7129 sayılı Bankalar kanunu sosyal adalet açısından Anayasa ile gelişme halindedir.

Türkiyede Bankacılık -resmi sektör dışında- aile veya kişi bankacılığı haline dönmüş, hatta "en büyük hatam bir bankaya sahip olmamaktır." gibi hayıflanmalara yol açılmıştır. Halktan toplanan mevduatın bu tür bankacılıkta belli kişi ve ortaklıklara aktarılması, Anayasal düzenimize tönden aykırı düşmektedir.

Kredinin gerçek kaynağının "tasarruf mevduatı" bulunmasına bu tasarrufun halkın biriktirebildiği paralardan oluşmasına ve bu nedenle kamusal bir koruma altında tutulması gerekli olmasına göre bu kaynağını tekelleştirilerek bir kaç ele kredi olarak aktarılması antidemokratik bir uygulamadır.

Bankalar Kanununun 33 nci maddesi kredi hadlerini tesbit etmiştir.

Madde 33- Bir banka hakiki ve hükmi bir şahısa doğrudan doğruya veya bilvasıta nakit, mal, kefalet ve teminat şekil ve mahiyetinde veya herhangi bir şekil ve surette kendi tediyeye edilmiş veya Türkiyeye fiilen tahsis olunmuş sermayesi ile ihtiyat akçeleri yekününün %10 ndan fazla kredi veremez, kefaletlerini kabul etmez veya tahvillerini satın alamaz.

almaz.

Ancak, sanayi, maadin, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihra-
cat işlerinde kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanıldı-
ğı tevsik edilen kredilerde bu haddin %25 e çıkarılması caizdir.

Tevsikin ve suretle yapılacağı, T.C. Merkez Bankası'nın "Banka
Kredilerini Tanzim Komitesinin" mütealası alındıktan sonra Maliye Vekaletince neşir ve ilan edilir.

T.C. Merkez Bankası'nın "Banka Kredilerini tanzim komitesinin"
mütealası alındıktan sonra Maliye Vekaletinin teklifi üzerine bu had-
leri %25 nispetinde arttırmaya veya eksiltmeye iora vekilleri heyeti yetkilidir.

Bu maddenin tatbikinde;

Hakiki şahısların,

İdare Meclisi reisi, başkanı, umum müdürü, umum müdür muavini, mü-
dürü buldukları veya sermayesinin %10'ndan fazlasına sahip oldukları
rı (ortaklık nispetinin tayininde, ana, baba, karı, koca ve çocuklarının
hisselirinin yekünü bir tek şahsa ait hisse ad ve itibar olunur.) Ortak-
lık ve müessaselere, menfaat rabıtası ile bağlı buldukları şahıs şir-
ketlerine, kredi açılması gibi muameleler bilvasıta kredi verilmesi ad-
dedilir.

Aşağıdaki bentlerde gösterilen muameleler yukarıdaki takyitlere tabi değildir:

1. T.C. Merkez Bankasının (Banka Kredilerinin) tanzim komitesinin mütalası alındıktan sonra icra vekilleri heyetince tesbit ve ilan olunacak kayıt ve şartlar dahilinde:

Bankaların en az %25 sermayesine sahip buldukları sanayi, maden, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işleri ile müstakil teşekküllerine, münhasıran bu işlerinde kullanılmak üzere açtıkları krediler (ancak, bu muameleler her ne suretle olursa olsun üçüncü şahıslara kredi temine maksadına matuf olamazlar);

2. Hususi kanunlarla vas'edilen hükümlere göre yapılan muameleler;

3. Maliye vekaleti ile yapılan muameleler;

4. Vadesinin hüluküne en az 2 sene kalan hazine bonoları; hazine kefaletini haiz bonolar karşılığında yapılan muameleler ;

5. Karşılığı nakit veya devlet iç istikraz ve amortisman ve kredi sandığı tahvilatı olan teminat mektuplarına ait muameleler;

6. Bankaların kendi aralarındaki her nevi muameleler ;

7. Maliye vekaletince kabul edilecek ecebî bankaların veya mümasili ihbar müesseselerinin maliye vekaletince kabul edilecek muayyen limitler dahilindeki mukabil kefaleti ile kefalet mektupları.

Aşağıdaki bentlerde gösterilen muameleler yukarıdaki takyitlere tabi değildir.

1) T.C. Merkez Bankasının (Banka Kredilerini tanzim komitesinin) mütalası alındıktan sonra İcra Vekilleri Heyetince tesbit ve ilan olunacak kayıt ve şartlar dahilinde :

Bankaların her ay %25 sermayesine sahip buldukları sanayi, maden, enerji, nafia hizmetleri, nakliyat ve ihracat işleriyle müstakil teşekkülleme, münhasıran bu işlerinde kullanılmak üzere açtıkları krediler (ancak bu muameleler her ne suretle olursa olsun üçüncü şahıslara kredi temini maksadına matuf olamazlar.)

Günümüzde kredili bankalar belirli kişilerin ya da ailelerin yönetimindedir. Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları Bankalar yerine kendilerine ait teşebbüslere kanunun 38 nci maddesindeki nispette iştirake sevketmekte ve bu suretle 38 nci maddede ayrıcalıktan sırsız şekilde istifade sağlamaktadırlar. Oysa yasa koyucu bir gerçek veya tüzel kişiye bir Bankanın verebileceği azami kredi haddini sınırlamıştır.

38 nci maddenin 2 nci fıkrasındaki ayrıcalık tek bir gerçek ya da tüzel kişinin sınırsız krediden faydalanması için konmuştur. Ancak, uygulamada belirli bankalar bu ayrıcalıktan yararlanmak suretiyle belirli şahısların özel finansman müesseseleri haline gelmiştir. Yasa koyucunun önlemesi ve açık bir kanun hükmü getirmesi gereken en önemli konulardan biride budur. Sözü geçen fıkraya kanuna karşı her türlü hileyi önliyecek nitelikte kesin yasal sınırlamalar getirilmelidir.

Çok açık bir gerçektir ki, bu gün belirli kişiler arasında bir bankanın yönetimini ele geçirmek için akıl alması mücadeleler sürüp gitmektedir. Örneğin, nominal değeri bir olan hisse senetleri yönetimi ele geçirmeyi temin için birkaç misli değerinde satın alınmaktadır. Bu alışveriş %51'in temine kadar sürüp gitmekte, onu müteakip aynı hisse senetleri nominal değerinde dahi alıcı bulunamaktadır.

Belli kişilere sınırsız olarak sağlanan kredinin esas kaynağı tasarruf mevduatıdır. Tasarruf mevduatının belli şahısların özel girişimlerine kaynak teşkil etmesi belli bir riski de beraberinde getirmektedir. Çu veya bu sebeble girişimlerin iflas ya da benzeri bir durumla karşılaşması halinde krediyi sağlayan banka da aynı tehlikeye maruz kalacağından tasarruf mevduatının gereksimini teşkil eden devlet belli kişileri menfaatleri için bütçesinden önemli kayıplar verecektir. Böyle bir uygulamayı haklı kılacak hiç bir neden yoktur.

Diğer taraftan, Bankalar Kanununun 43 nci maddesi aynen şu hükümü taşımaktadır:

"Madde 43- Bankaların iştiraklerine veya doğrudan doğruya kuracakları müessese ve ortaklıklarına tahsis edecekleri sermayelerin umumi yekünü ödemiş veya Türkiye'ye fiilen tahsis olunmuş sermayeleri ile ihtiyatları yekununun %10unu tecavüz edemez.

Ancak, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu ve mühtasiran sanayi maden, enerji, nafıa, nakliyat ve ihracat işleri ile müstahvil veya mühtasiran bu sahalarla kredi açmak üzere kurulmuş iştirakleri ve teğebbüsleri bu hükümden müstesnadır.

Yatırım Bankalarına ait hükümler hususi kanunla tanzim edilir. (123 sayılı Kanunun 3 nci maddesi hükmüyle kaldırılmıştır.)

Bankaların doğrudan doğruya veya bilvasıta sermayelerinin % 20 sine sahip buldukları iştirakleri, ana banka hisse senetlerini satın alamazlar, rehin olarak kabul edemezler ve mukabilinde avans veremezler.

Bu maddenin 2 nci fıkrasındaki ayrıcalık hükmü tıpkı 38 nci maddedeki ayrıcalık hükmü gibi belli kişilerin yararına işlenmektedir.

Bu belirli kişiler yönetimine sahip buldukları bankalar kendilerine ait ticaret işlemlere sınırsız olarak intikal ettirmektedirler. Gerçekte, yasa koyucu ayrıcalık hükümleri istifade edilmesini o iş-

- 5 -

İşletmelerin, memleketin iktisadi kalkınması için lüzumlu olması şartına bağlanmıştır. Saniyen 38 nci maddedeki aynı gerçek ya da tüzel kişiye belirli bir haddin üzerinde kredi verilmesini engellemek isteyen yasa koyununun, bir bankanın aynı kişilere ait girişimlere sınırsız olarak iştirak edebileceği hususunda daha toleranslı davranmış olabileceği düşünülemez. Oysa bugünkü uygulama tamamen aksi yönde olup belirli bankalar belirli kişilerin ticari işletmelerine sınırsız olarak iştirak etmektedirler. 43 nci maddenin bu haksız durumu ortadan kaldıracak bir kesinlikte değiştirilmesinde zorunluk vardır.

38 nci madde haklarında sözü edilen sakıncalar 43 nci madde içinde aynan geçerlidir.

Keza Tutarıda da belirttiğimiz gibi yasa koyucu 43 nci maddedeki ayrıcalıktan yararlanmayı ticaret işletmeleri memleketin iktisadi kalkınması için gerekli olması şartına bağlanmıştır. Böyle bir gerekliliği saptayacak herhangi bir yetkili organ bugün için mevcut olmadığından bazı bankalar mevduat ekonomisine hiç bir katkıda bulunmayan birçok işletmeye iştirak emir bulunmaktadır. Örneğin, gerçek bir gereksinmeye cevap vermeyen basit ve yararı olmayan tüketim maddelerinin üretimini yapan işletmelere büyük rakamlarla katılmış bankalar vardır.

Ülke ekonomilerine yarardan çok zarar veren bu durumların önlenmesi yaşı koyucunun başta gelen görevidir.

Bankalarca, gerek 2490 sayılı kanun ve gerekse sözleşmeler gereği 3. şahıslara verilen teminat mektupları objektif iyi niyetle ve ahlak kurallarına aykırı bazı uygunsuz tassarruflara zaman zaman vasıfa teşkil etmektedir. Örneğin müşterileri lehine üçüncü şahıslara teminat mektubu veren bir banka bir süre sonra hiç bir riste girmediği ve hiç bir haklı nedeni bulunmadığı halde kontrgaranti sözleşmesindeki bir hükme dayanarak teminat mektubu muhteviyatının derhal Bankaya nakit olarak depo edilmesini talep etmiştir. Bu sebeple lehtar ile Banka arasında zuhur eden seri ihtilaflar halen Mahkemelerde görülmektedir. Boçlar kanununun 503 ve müteakip maddelerine paralel bir durum hasıl olmadıkça bu tek taraflı haksız tassarruun engellenmesi zaruridir. Bu engelleme ya Bankalar kanununa getirelecek yeni bir hüküm veya teminat mektupları hakkında çıkarılması zorunlu olan bir kanun hükmü ile sağlanabilir.

Beri yandan Bankalarca açılan krediler ile ilgili sözleşmeler bugün için sadece Banka yararına hükümler ihtiva etmekte olup kredi talepcisine hiç bir hak bahsetmemektedir. Örneğin Banka kredi sözleşmesinin dilediği zaman ve hiçbir muhik sebep göstermeksizin feshetmek yetkisine sahip olup kredi alanın bu yüzden uğrayacağı zararları tazminle de yükümlü değildir. Böyle bir hal Adalet duygusunu zedeleyeceği niteliktedir. Ayrıca yukarıdan beri açıklamaya çalıştığımız fiili durum belirli kişilerin elinde bu kredi sözleşmelerini son derece tehlikeli bir silah haline getirmiştir. Yönetimine sahip buldukları Bankalar kanalı ile üçüncü şahıslara açtıkları kredileri diledikleri zaman yeni isteme yetkisine sahip olan bu kişiler memleket ekonomisini diledikleri gibi yönetmek ve diledikleri işletmeleri diledikleri zaman zor duruma düşürmek suretiyle ele getirmek imkanına da sahiptirler her zaman vuku muhtemel bu gibi olayların yasal hükümlerle önlenmesinde zorunluluk vardır.

.7.

Bir bankanın tasviyeye girmesi halinde kanunun 60.maddesine göre "tasviye fonu" ndan açık karşılanır. Bu fon Merkez Bankasında kurulmuştur. Fon yetmediğinde Merkez Bankasınca ikraz da bulunulacaktır. Şimdiye kadar bir kaç banka tasviyeye girmiş ve fondan ödemeler yapılmıştır. Bu fona bankalar tasarruf ve ticari mevduat toplamının binde yarımı oranında ödemede bulunurlar bu ödemelerle açık kapatılamamıştır. Bankacılıkta bir kriz halinde fonun tümüden Merkez Bankasının yani devletin yükümü haline gelmesi olasılığı daima mevcuttur.

Sonuç olarak, Bankacılık sisteminin yeni baştan ele alınması gereklidir. Kamusal denetim Bankaların bünyesine girememiştir. Yeni bir Bankalar Kanunu Anayasa ilkeleri doğrultusunda bir an önce çıkarılmalıdır.

II-DEVLET İTHALAT VE İNŞAATI:

1-Devletin kendi ihtiyaçlarının temini için yapacağı ithalatın aracısız bizzat yapılmasının yasallaştırılması.

2-Devlete ait inşaatın 2490 sayılı kanun kapsamında çıkarılarak bizzat devletçe yapılmasının keza yasallaştırılması kamu yararı yönünden zorunlu görülmektedir.

III-YABANCI SERMAYEYİ TESHİK KANUNU:

6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teshik Kanununun 1.nci maddesindeki ana ilkelere aykırı uygulamanın, memleketin ekonomik kalkınmasına katkı ölçüsü esas alınarak yeniden düzenlenmesi, bu maddedeki ana ilkelere uymayan yabancı sermaye yatırımlarının hukuk kuralları doğrultusunda tasviyesinin temini için yasal hükümler getirilmesi gerekli bulunmaktadır.

IV ENERJİ VE DOĞAL KAYNAKLAR

Enerji ve doğal kaynakların Anayasanın 130.ncu maddesi doğrultusunda

./.

Devletçe işletilmesi doğal kaynaklarda arama sonucu kaynak bulanlara işletme hakkı tanınmak koşulu ile belli bir ödemede bulunulmasının yasalaştırılması Anayasa ilkeleri gereği sayılmalıdır.

5- ANONİM ŞİRKETLERDE KAR DAĞITIMI :

"Anonim şirketlerde kar dağıtımının yeni yatırımlar yapılacağından bahsile genel kurullarda çoğunluğu elinde tutanların kararı ile geri bırakılması"

4) Küçük pay sahiplerinin halka açık şirketlere katılmalarını önlemekte,

5) Anonim şirketlerde ve özellikle holdinglerde vergi tahsilatının gecikmesine yol açmaktadır.

Küçük pay sahiplerinin haklarının korunması ve vergi tahsilatının zamanında yapılmasının temini için kar dağıtımının fiilen her bilanço yılı sonunda yapılmasının zorunlu kılınması yasal hükme bağlanmalıdır.

6- GELİR VERGİSİ KANUNU :

1- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 93 nci maddesi aile reisinin gelir vergisi beyannamesini geliri olan eşi ile birlikte vermesini öngermektedir.

Medeni Kanun hükümlerine göre mal ayrılığı prensibi kabul edildiği halde gelir ve beyanname birliğinin kabul olunmasının hukuki gerekçesi yoktur.

Ayrıca eşleri bütün olarak vergiye tabi tutmak birimler bakımından ağırlaştırıcı durumlar yaratmakta, evli olan veya olmayan kadın eşitlik ilkesine aykırı olarak ayrı vergi dilimlerine tabi tutulmaktadır. Bu hususun eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi Anayasasının 40,42 ve 61 nci maddelerine aykırılığı da aşikardır. Eşlerin ayrı beyana tabi tutulması ve birleştirilmenin kaldırılması zorunlu bulunmaktadır.

-9-

2-Gelir Vergisi Kanununun 31 nci maddesindeki en az geçim iddirimi asgari ücretten aşağı düşürülmemelidir.

3-Aynı kanunun 18 nci maddesine göre, telif kazançları istisnası olarak tanınan onbin lira yetersiz olduğu gibi fikir ürünü bulunması nedeniyle nisbet ve dilimlerinde bu çalışmayı önleyici ve caydırıcı hükümler değil, bilâsık teşvik edici esaslar getirilmelidir.

4-Yine aynı kanunun vergi dilimlerinin tesbitinde emek gelirleri ile sermaye gelirleri eşit tutulmak suretiyle her iki gelir arasında büyük bir dengesizlik yaratılmakta, bu ise sosyal devlet ilkesine ters düşmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesi için yasal hükümler getirilmelidir.

5-Kanunun 23 ncü maddesindeki gelir vergisi istisnaları arasında sakat olan serbest meslek erbabının da istisnalardan faydalandırılması eşitlik ilkesi gereğidir.

VII-VERASET VE İNTİKAL VERGİSİ KANUNU:

1-Veraset ve intikal vergisi kanununda bütün kanunlarda öngörülen zaman aşımı müessesesine yer verilmemiş olması antidemokratiktir.

2-Kanunda tanınan istisnanın mirasçıya sosyal konut normuna göre saptanması gereklidir.

Yukarıda açıklanan hususları genel kurulun takdirlerine saygı ile sunarız.

Başkan
Av. Ziya BİİGE

Sözcü
Av. İlhan KUTAY

Üye
Av. Şukrü AKMANSOY

Üye
Av. Suat Yılmaz YALIM

Üye
Av. Hurşit KANGAL